

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

Fırat ÇAKMAKÇI/Türkiye

(Başvuru no. 3952/11)

KABUL EDİLEBİLİRLİK HAKKINDA KARAR

© T.C. Adalet Bakanlığı, 2018. Bu gayri resmi çeviri, Adalet Bakanlığı, İnsan Hakları Dairesi Başkanlığı tarafından yapılmış olup, Mahkeme açısından bağlayıcılığı bulunmamaktadır. Bu çeviri, davanın adının tam olarak belirtilmiş olması ve yukarıdaki telif hakkı bilgisiyle beraber olması koşulu ile Adalet Bakanlığı, İnsan Hakları Dairesi Başkanlığına atıfta bulunmak suretiyle ticari olmayan amaçlarla alıntılanabilir.

Fırat Çakmakçı/ Türkiye davasında,

Başkan,

Robert Spano,

Yargıçlar,

Ledi Bianku,

Işıl Karakaş,

Nebojša Vučinić,

Paul Lemmens,

Valeriu Griţco,

Jon Fridrik Kjølbro,

ve *Bölüm Yazı İşleri Müdürü* Stanley Naismith'in katılımıyla 2 Mayıs 2017 tarihinde Daire halinde toplanan Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (İkinci Bölüm), yukarıda anılan 26 Kasım 2010 tarihli başvuruyu göz önünde bulundurarak, davalı Hükümet tarafından ibraz edilen görüşleri ve bu görüşlere karşılık olarak başvuran tarafından ibraz edilen görüşleri dikkate alarak, gerçekleştirilen müzakerelerin ardından aşağıdaki kararı vermiştir.

OLAYLAR

1. Başvuran Fırat Çakmakçı 1985 doğumlu bir Türk vatandaşı olup İstanbul'da yaşamaktadır. Başvuran İstanbul Barosuna kayıtlı avukat S. Durak tarafından temsil edilmiştir.
2. Türk Hükümeti ("Hükümet") ise kendi görevlisi tarafından temsil edilmiştir.

A. Davanın koşulları

3. Dava konusu olaylar, tarafların ibraz ettiği şekilde aşağıdaki gibi özetlenebilir.

4. Başvuran, işbu başvuruya yol açan olaylar sırasında Kars'ta bulunan Bozkuş Jandarma Karakolu'nda askerlik (er) görevini yerine getirmekteydi.

1. Olay

5. Başvuranın başvurusunda sağladığı bilgilere göre, 7 Haziran 2006 tarihinde Bozkuş Jandarma Karakolu komutanı S.Ö, başvurana ve bir başka asker olan K.Ö.'ye karakolun bekçi köpeklerini bağlamak için birkaç direk yapması emrini vermiştir. Bu doğrultuda, bazı metal sopalar bulan başvuran ve K.Ö. bu sopaları ortadan ikiye bölmüşlerdir. Başvuran direklerin kıvrımlı uçlarını düzeltmek için jeneratör odasında araç gereç ararken kullanılmış olduğunu düşündüğü ve hiçbir şekilde patlama riski teşkil etmediğine inandığı bir havan mermisi bulmuş ve direklere bununla vurmaya karar vermiştir. Havan topu metal direk ile temas ettiği anda patlamış ve sonuç olarak başvuran bir el ve ayak parmağını, K.Ö ise iki ayağını kaybetmiştir. Başvuran öncelikle Kars'ta bulunan Sarıkamış Askeri Hastanesine ve daha sonra ayrıntılı tedavi için İstanbul'da bulunan GATA Askeri Hastanesi'ne sevk edilmiştir.

6. Jandarma karakolu komutanı S.Ö.'nün olaydan sonra kaygı nedeniyle bilincini kaybettiği ve kendisine yatıştırıcı ilaçların verildiği Sarıkamış Askeri Hastanesi'ne getirildiği anlaşılmaktadır.

7. GATA Askeri Hastanesi 17 Ocak 2007 tarihinde başvuranın yaralanması nedeniyle askerliğe elverişsiz olduğunu belirten bir rapor düzenlemiştir. Bu raporda, başvuranın sol elinin üçüncü parmağı, sol ayağının beşinci parmağı ve sağ ayağının dördüncü parmağının kesilmesi gerektiği kaydedilmiştir. Ayrıca, başvuranın ayaklarında birtakım kırıklar

meydana gelmiş ve sol gözünde bir miktar görme kaybı oluşmuştur. İlgili rapor 6 Mart 2007 tarihinde kabul edilmiştir.

2. Ceza Soruşturması

8. Sarıkamış Askeri Savcılığı olayın koşulları hakkında resen soruşturma başlatmıştır. Dolayısıyla, olay yerindeki tüm deliller fotoğraflanmış ve kayıt altına alınmış ve 7 Haziran 2006 tarihinde bir olay tutanağı tutulmuştur. Askeri savcı aynı zamanda Bozkuş Jandarma Karakolu'nda görev yapmakta olan on dört askerin tanık olarak ifadelerini almıştır. İlgili tanık ifadelerinin özeti aşağıdaki gibidir:

- Tğm. H.A.S.:

“...S.Ö acil servis odasında [hastanede], askeri savcı beni aradı... S.Ö ile konuşmak istedi, S.Ö [savcıya] iki yıl önce eski bir [havan mermisi] bulduğunu ve onu karakolun çatısına yerleştirdiğini ve [havan mermisinin] nasıl olay yerinde ortaya çıktığını bilmediğini söyledi.”

- Çvş. S.Ç.:

“...bombayı ilk kez 2005 Eylül'de gördüm. Karakol komutanına bunun ne olduğunu sorduğumda bana onun patlamamış mühimmat olduğunu söyledi”

- Er. S.Ç.:

“...Jeneratör odasını temizlemekten ben sorumluydum. O odada yerde parlak bir nesne gördüm ancak ne olduğunu bilmiyordum.”

- Er. M.F.:

“Kasım 2005'te karakola geldiğimden beri havan mermisi jeneratör odasında. Ancak onun bir bomba olduğunu bilmiyorduk, karakoldaki hiçbir er bilmiyordu. Onunla ilgili bilgilendirilmemiştik.”

9. 8 Haziran 2006 tarihinde askeri savcı S.Ö'yü sorgulamıştır. S.Ö'nün o sırada yatıştırıcı ilaçların etkisinde olduğu için askeri savcı ile hastanedeyken telefonda konuştuğunu hatırlamadığı anlaşılmaktadır. Ancak

Tğm. H.A.S tarafından iddia edilen ifadeyi söylemiş olabileceğini inkâr etmemiştir.

10. Aynı gün ilerleyen saatlerde S.Ö Sarıkamış Askeri Mahkemesi (*Kara Kuvvetleri Komutanlığı Dokuzuncu Motorlu Piyade Tugay Komutanlığı Askeri Mahkemesi*) huzuruna çıkarılmıştır. Söz konusu mahkeme önünde aşağıdakileri söylemiştir:

“2004 yılında Bozkuş Jandarma İstasyonu’nda göreve başladım. Görevim esnasında herhangi bir mühimmat bulmadım. Sonuç olarak bu tarz bir malzemeyi çatıya koymadım. Ben 19 yıldır askerim, [patlayıcı] bir mühimmat bulsam ne yapacağımı bilirim... [mühimmatın taşınması ve depolanması] konusunda emirler aldık; aynı zamanda bir seminere katıldık. Ancak, herhangi bir mühimmat bulmadığımdan, [emredilen] önlemleri almak zorunda değildim... [Olaydan sonra] bilincimi kaybettim. Askeri savcıyla telefonda konuştuğumu hatırlıyorum, ancak iki yıl önce bir [havan mermisi] bulduğumu ve çatıya yerleştirdiğimi söylediğimi hatırlamıyorum... Jeneratör odasından sorumlu A.E. isimli bir çavuş var. Söz konusu kişi ve ben her gün jeneratör odasını teftiş ediyoruz. Jeneratör odasında mühimmat yoktu...”

Askeri Mahkeme, ifadesini aldıktan sonra, S.Ö’nün tutuklanmasına karar vermiştir.

11. Askeri savcı, 12 Haziran 2006 tarihinde, başvuranın arkadaşı K.Ö.’nün ifadesini almıştır. K.Ö. ifadesinde şunları belirtmiştir:

“...S.Ö.’den köpek zincirlerini tamir etme emri aldıktan sonra, [başvuran ile] birlikte jeneratör odasına gittik... Orada kullanılmış bir havan mermisi bulduk. O nesnenin orada ne kadar zamandır bulunduğunu bilmiyorum. Onu daha önce fark etmedim. [Başvuran] bana bu nesneyi kullanabileceğimizi, zaten patladığı için bir tehlike arz etmeyeceğini söyledi. Havan mermisi kurcalamaya başladığımızda patladı ...”

12. 28 Haziran 2006 tarihinde askeri savcı başvuranın ifadesini almıştır. Başvuranın ifadesi aşağıdaki gibidir:

“...Başka araç gereçler bulmak için jeneratör odasına gittik. Jeneratör odasında normal şartlarda bir jeneratör, [askerlerin] valizleri ve yapı malzemeleri vardı. Orada delikli demir bir silindir bulduk. Başlangıçta onun bir mühimmat olduğunu anlamadık. [Bu nesnenin yardımıyla] iki demir sopayı onardık. Aslında S.Ö bizi [nesneyi

tutarken] gördü. Bize tuttuğumuz şeyin mühimmat olduğunu söyledi. Bize içinde TNT olup olmadığını sordu. Ona içerisinde hiçbir şey olmadığını çünkü söz konusu objeyle zaten 2 metal sopayı onardığımı ve [nesnenin] delikli kısmının boş ve paslı olduğunu söyledim. Üçüncü metal sopayı onarıırken nesne patladı... Jeneratör odasında kullandığımız nesne ben askerlik görevime başladığımdan beri oradaydı.”

Başvuran bu ifadesini daha sonra 20 Şubat 2009 tarihinde mahkeme önünde tekrar etmiştir.

13. 1 Ağustos 2006 tarihli balistik raporu patlamanın askeri seviye bir havan mermisinden kaynaklı olduğunu doğrulamıştır.

14. 26 Ekim 2007 tarihinde S.Ö. askeri savcı tarafından 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 89 § 4 maddesi uyarınca, 1632 sayılı Askeri Ceza Kanunu'nun 146. maddesi gereğince, belirli talimatlar almasına ve konuyla ilgili seminere katılmasına rağmen, söz konusu havan mermisinin depolanması için verilen emirlere uymadığı gerekçesiyle taksirle yaralama suçuyla itham edilmiştir. Askeri savcı iddianamesinde S.Ö.'nün inkârlarına rağmen, onun karakoldaki havan mermisinin varlığını bildiğini kanıtlayan görgü tanığının bulunduğu vurgu yapmıştır.

15. Belirtilmeyen bir tarihte askeri mahkeme önünde verdiği bir ifadede, S.Ö. Sarıkamış Askeri Hastanesi'nde bulunduğu dönemde askeri savcıyla konuştuğunu hatırlamadığını ileri sürmüştür. Ayrıca, Tğm. H.A.S.'nin jandarma karakoluna olaydan iki gün önce teftiş için geldiğini, kendisinin de jeneratör odasını teftiş ettiğini ve ikisinin de orada havan mermisi görmediklerini ileri sürmüştür. Karakoldaki tüm silah ve mermilerin özel bir depoda tutulduğunu ve malzemelerin o oda dışında tutmanın düzenlemelere aykırı olduğunu eklemiştir. Son olarak, emrindeki tüm askerlere herhangi bir patlayıcı bulurlarsa kendisini bilgilendirmeleri konusunda kesin talimatı olduğunu ve böyle bir bilgi edinmediğini iddia etmiştir.

16. 19 Eylül 2008 tarihinde, K.Ö askeri mahkeme önünde kendisinin ve başvuranın depo dışında bir havan mermisi bulduklarını, S.Ö.'ye havan

mermisinin patlama riskinin olup olmadığını sorduklarında, eski olduğu için patlamayacağını söylediğini ifade etmiştir.

17. Sarıkamış'taki askeri mahkeme tanık ifadelerine, Selim İl Jandarma Komutanlığı'nın 11 Kasım 2005 tarihli silahların ve cephanenin taşınmasıyla ilgili emri dâhil olmak üzere kovuşturmayla ortaya konmuş diğer kanıtlara ve 2006 yılının Nisan ayında Bozkuş Jandarma Karakolu'nda patlayıcılarla ilgili verilen seminerdeki eğitim belgelerine dayanarak, 13 Kasım 2009 tarihinde S.Ö.'nün suçunu sabit bularak beş ay hapis cezasına hükmetmiştir. Askeri mahkeme, S.Ö.'nün mühimmatın emniyetli bir şekilde muhafaza edilmesi ve taşınması hakkındaki kesin talimata rağmen, anlaşıldığı kadarıyla iki yıldır karakolda bulunan top mermisini temkinli bir şekilde muhafaza edememesinin ve yetkili mercilere teslim edememesinin açıkça ihmal teşkil ettiğine karar vermiştir. Ancak, 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 231. maddesi uyarınca beş yıl süreyle hükmün açıklanması koşullu olarak geri bırakılmıştır.

3. Tazminat Davası

18. 28 Nisan 2009 tarihinde başvuran Milli Savunma Bakanlığı'na bir talep sunarak, patlama nedeniyle meydana gelen yaralanmalarının tazmin edilmesini istemiştir. Başvuran Milli Savunma Bakanlığı'nın havan mermisinin uygun bir şekilde depolanması ve ortadan kaldırılması konusundaki sorumluluğunu yerine getirmediğini ve aynı şekilde silah ve mühimmat üzerine uygun eğitim vermediğini ve Bozkuş Jandarma Karakolu'nda bulunan patlayıcılar hakkında uyarı yayınlamadığını ileri sürmüştür.

19. Milli Savunma Bakanlığı, jandarma kuvvetlerinin İçişleri Bakanlığı'nın sorumluluğu altında olduğu gerekçesiyle, 11 Mayıs 2009 tarihinde başvuranın talebini reddetmiştir.

20. Dolayısıyla, başvuran 2 Haziran 2009 tarihinde tazminat talebini İçişleri Bakanlığı'na sunmuştur. Söz konusu Bakanlığın bu talebe karşılık

vermemesi üzerine, başvuran 3 Eylül 2009 tarihinde Askeri Yüksek İdare Mahkemesi önünde İçişleri Bakanlığı aleyhinde tazminat davası açmıştır.

21. Askeri Yüksek İdare Mahkemesi, 2 Haziran 2010 tarihli kararıyla, başvuranın tazminat talebini süresi dışında yapıldığı gerekçesiyle reddetmiştir. Mahkeme, 1602 sayılı Askerî Yüksek İdare Mahkemesi Kanunu'nun 43(1) maddesi uyarınca, başvuranın idari bir eylem nedeniyle zarara maruz kaldığını değerlendirmesi halinde, bu eylemin yazılı bildirim üzerine veya başka suretle öğrendiği tarihten itibaren bir yıl ve her halde eylem tarihinden itibaren beş yıl içinde yetkili makama başvurarak tazminat talebinde bulunması gerektiğini belirtmiştir. İlgili olayın 7 Haziran 2006 tarihinde meydana geldiği ve GATA Askeri Hastanesi tarafından başvuranın havan mermisi sonucu meydana gelen yaralanmalarına ilişkin hazırladığı sağlık raporunun 6 Mart 2007 tarihinde kesinleştiği göz önünde bulundurulunca, başvuranın Milli Savunma Bakanlığı'na 28 Nisan 2009 tarihinde verdiği dilekçe yasal süresi dışında verilmiştir.

B. İlgili iç hukuk ve uygulama

22. 1602 sayılı ve 20 Temmuz 1972 tarihli Askeri Yüksek İdare Mahkemesi Kanunu'nun 43. maddesi aşağıdaki gibidir:

“İdari eylemlerden hakları ihlâl edilmiş olanların Askeri Yüksek İdare Mahkemesinde dava açmadan önce, bu eylemlerin yazılı bildirim üzerine veya başka suretle öğrendikleri tarihten itibaren bir yıl ve her halde eylem tarihinden itibaren beş yıl içinde yetkili makama başvurarak haklarının yerine getirilmesini istemeleri lazımdır.

Bu isteklerin kısmen veya tamamen reddi halinde bu konudaki işlemin tebliği tarihinden ve altmış gün içinde cevap verilmediği takdirde bu sürenin bittiği tarihten itibaren altmış gün içinde tam yargı davası açabilirler...”

23. 1632 sayılı ve 15 Haziran 1930 tarihli Askeri Ceza Kanunu'nun 146. maddesi şu şekildedir:

“Silahları ve cephanesi hakkında dikkatsizlik ve nizamlara ve emirlere talimatlara riayetsizlik dolayısıyla başkasının yaralanmasına veya ölmesine sebep olanlar hakkında [mülga] Türk Ceza Kanununun 455 ve 459 uncu maddelerine göre ceza verilir.”

24. 5237 sayılı ve 12 Ekim 2004 tarihli yeni Türk Ceza Kanunu’nun 89 §§ 1 ve 4 maddesi aşağıdaki gibidir:

“Taksirle yaralama

1. Taksirle başkasının vücuduna acı veren veya sağlığının ya da algılama yeteneğinin bozulmasına neden olan kişi, üç aydan bir yıla kadar hapis veya adli para cezası ile cezalandırılır.

...

4. [Taksirli] fiilin birden fazla kişinin yaralanmasına neden olması hâlinde, [suçu işleyenin] altı aydan üç yıla kadar hapis cezasına hükmolunur.

25. Mühimmatın depolanması ve taşınması ve bu konular ile ilgili olarak askerlere verilen eğitim hakkındaki ilgili iç hukuk ve uygulama aşağıda 30. paragrafta ana hatlarıyla belirtilmiştir.

ŞİKÂYETLER

26. Başvuran Sözleşme’nin 2. maddesi uyarınca Devlet yetkililerinin yaşamını korumadıkları hususunda şikâyetçi olmuştur.

27. Başvuran ayrıca, Sözleşme’nin 6. ve 13. maddeleri uyarınca, İçişleri Bakanlığı aleyhinde açtığı davanın süresi dışında açılmış olduğu gerekçesiyle Askeri Yüksek İdare Mahkemesi tarafından hatalı bir şekilde reddedilmesi nedeniyle, etkili iç hukuk yollarına erişiminin engellendiğini ileri sürmüştür.

HUKUKİ DEĞERLENDİRME

A. Tarafların savları

28. Başvuran, Sözleşme'nin 2. maddesi uyarınca, Devlet makamlarının yaşamını korumak için gerekli önlemleri alma konusundaki pozitif yükümlülüğünü yerine getirmediğinden şikâyetçi olmuştur. Başvuran özellikle Devlet makamlarının, Jandarma Karakolu binasında bulunan havan mermisinin ortaya çıkardığı risklerin engellenmesi için mühimmatın depolanmasının düzenlenmesini ve askerlere yeterli eğitim sağlanmasını içeren gerekli düzenleyici önlemleri almadığını ileri sürmüştür. Başvuran ayrıca, Sözleşme'nin 6 ve 13. maddelerine dayanarak, söz konusu dönemde kaza ile ilgili ceza yargılamalarının devam etmesine rağmen İçişleri Bakanlığı aleyhindeki davasının süresi dışında açıldığı gerekçesiyle Askeri Yüksek İdare Mahkemesi tarafından reddedilmesi nedeniyle, etkin hukuk yoluna ulaşmaktan mahrum bırakıldığını ileri sürmüştür. Bu bağlamda, başvuran, ceza mahkemesinin kararı konusunda bilgilendirilmediği için onu ciddi biçimde yaralayan havan mermisi patlaması konusunda Devlet makamlarının yükümlülüğünün olup olmadığı konusunda bilgisi olamayacağından ötürü, idari dava açması için öngörülen süre sınırının komutanı aleyhindeki ceza yargılamalarının kesinleşmesinden önce başlamaması gerektiğini öne sürmüştür.

29. Hükümet somut olayda başvuranın kasten değil, komutanının ihmalkârlığı nedeniyle yaralandığını ileri sürmüştür. Bu nedenle, başvuranın şikâyetleri ile ilgili etkin hukuk yolu ceza hukuku yolu değil tazminat için hukuk davası açmaktır. Ancak, başvuran iç hukukta belirlenmiş süre sınırı içerisinde Devlet makamları aleyhinde hukuk davası açmamış, böylelikle şikâyetleriyle ilgili olarak mevcut iç hukuk yollarını gereğince tüketmemiştir. Bu bağlamda, Hükümet, başvuranın iddialarının aksine, Askeri Yüksek İdare Mahkemesi önünde dava açmak için ceza

mahkemesinin vardığı sonucun beklenmesine gerek olmadığını ve ceza mahkemesinin değerlendirmesinin idare mahkemesindeki hâkim için bağlayıcı olmadığını ifade etmiştir. Bu koşullarda, başvurandan tazminat davasını nihai sağlık raporunun bu bağlamda düzenlenmesinden sonra bir yıl içerisinde tazminat davası açması beklenebilir.

30. Ayrıca, Hükümet, başvuranın iddialarının aksine, mühimmatın güvenli bir şekilde depolanması ve taşınması ile askerlere bu konuda eğitim verilmesi hususlarının iç hukukta ve uygulamada etkin bir biçimde ele alındığını öne sürmüştür. Hükümet savını desteklemek için mühimmat ile ilgili kazaların önlenmesi ile alakalı detaylı bilgi içeren Emniyet ve Kaza Önleme Yönergesi ve Talimatı'nı sunmuştur. Hükümet hem Yönerge'nin hem de Talimat'ın askere alındığı sırada başvurana tebliğ edildiğini iddia etmiş ve başvuran da buna itiraz etmemiştir. Hükümet ayrıca sırasıyla Selim İlçe Jandarma Komutanlığı ve Kars İl Jandarma Komutanlığı tarafından hazırlanan 10 Ocak ve 11 Kasım 2005 tarihli iki yazı ile Selim İlçe Jandarma Komutanlığı tarafından düzenlenmiş 19 Ocak 2006 tarihli "Günlük Emir"i ibraz etmiştir. Söz konusu belgelerin hepsi, başvuranın askerlik görevini yerine getirdiği Bozkuş Jandarma Karakolu dâhil olmak üzere, belirtilen Jandarma Komutanlıklarının kontrolü altında olan jandarma karakollarına gönderilmiştir. Söz konusu yazılarda ve emirde jandarma istasyonlarındaki mühimmatın kontrolü, bakımı ve depolanması ile ilgili detaylı bilgiler ile birlikte kazaların önlenmesi için sorumlu subayların güvenlik tedbirlerine uymalarını belirten uyarılar yer almıştır. Özellikle 11 Kasım 2005 tarihli yazı mühimmatın açıkta bırakılmaması ve belirlenmiş odalarda kilit altında tutulması gerektiğini ve komutanların hiçbir mühimmatın açıkta bırakılmamış olduğundan emin olmak için karakollarını düzenli olarak kontrol etme görevi olduğunu açıkça ifade etmiştir. Son olarak, Hükümet Bozkuş Jandarma Karakolunda 6 ve 28 Nisan 2006 tarihleri arasında içerisinde askeri arazi içerisinde ya da başka bir yerde bulunan mühimmatların da bulunduğu patlayıcı maddeler, bombalar,

şüpheli paketler ve mayınlarla ilgili alınması gereken güvenlik önlemleri hakkında düzenlenen seminerle ilgili olarak bilgi vermiştir. İbraz edilen belgelere göre, anlaşıldığı üzere içerisinde başvuranın ve komutanı S.Ö.'nün de bulunduğu Kars bölgesindeki tüm jandarmalar bu seminerde yer almıştır.

31. Başvuran, Hükümet tarafından sağlanan bilgilerin doğruluğuna itiraz etmemiştir.

B. Mahkeme'nin değerlendirmesi

32. Öncelikli olarak, Mahkeme başvuranın şikâyetlerinin yalnızca Sözleşme'nin 2. maddesi kapsamında değerlendirilmesi gerektiği kanısındadır. Mahkeme başvuranın şans eseri patlamadan kurtulmasının, şikâyetlerinin 2. madde uyarınca incelenmesini engellemediğini zira somut olaydaki patlamanın potansiyel olarak ölümcül olduğunu ve başvuranın hayatını tehlikeye soktuğunu kaydetmiştir. (bk. *Alkın / Türkiye*, no. 75588/01, § 29, 13 Ekim 2009).

33. Ayrıca Mahkeme, Hükümet tarafından iddia edildiği üzere başvuranın Sözleşme'nin 35 § 1 maddesinde öngörülen hukuk yollarının tüketilmesi gerekliliğini karşılamak amacıyla hâlihazırda başvurduğu ceza yoluna ek olarak, hukuk yollarına gereğince başvurup başvurmadığının incelenmesine, somut olaydaki şikâyetlerin aşağıda öngörülen sebeplerden dolayı her halükarda kabul edilemez olması nedeniyle, gerek olmadığını değerlendirmektedir (bk. *gerekli değişikliklerle, R.B./Macaristan*, no. 64602/12, § 42, 12 Nisan 2016).

34. Mahkeme Sözleşme'nin 2 § 1 maddesinin ilk cümlesinin, devlete yalnızca kasıtlı ve kanunsuz ölüme sebebiyet vermekten kaçınma zorunluluğu değil aynı zamanda hukukuna tabi olan kişilerin yaşamlarını korumaya yönelik gerekli tedbirleri alma zorunluluğu getirdiğini yinelemektedir. (bk. diğer pek çok karar arasında *L.C.B. /Birleşik Krallık*, 9 Haziran 1998, § 36, *Karar ve Hükümler Derlemesi 1998-III*). İlke olarak, 2.

madde kapsamındaki söz konusu pozitif yükümlülük -kamusal olsun veya olmasın- yaşam hakkının tehlikeye girebileceği her türlü faaliyet bakımından geçerlidir (bk. *Öneryıldız / Türkiye* [BD], no. 48939/99, § 71, AİHM 2004-XII, ve *Brincat ve Diğerleri / Malta*, no. 60908/11 ve diğer 4 başvuru, § 101, 24 Temmuz 2014). İlgili pozitif yükümlülük, Devlete yaşam hakkının tehlikeye atılması konusunda caydırıcı ve etkili şekilde önleyici olan yasal ve idari bir çerçeveyi oluşturma yönünde temel bir görev yüklemektedir.

35. Bireylerin zorunlu askerlik görevlerini yerine getirmeleri bağlamında, Mahkeme daha önce, orduda gerçekleşen herhangi bir olayın tamamının ya da büyük kısmının sadece yetkililerin bilgisi dahilinde gerçekleşmesi nedeniyle, göz altındaki şahıslarda olduğu gibi, askerlerin de tamamen Devlet yetkililerinin kontrolü altında bulunduğunu ve yetkililerin askerleri korumakla görevli olduklarını vurgulama fırsatı bulmuştur (bk. *Abdullah Yılmaz / Türkiye*, no. 21899/02, § 56, 17 Haziran 2008, ve ilgili kararda anılan kararlar; *Tikhonova/ Rusya*, no. 13596/05, § 68, 30 Nisan 2014).

36. Devletin yaşam hakkını güvence altına alma görevi sadece kamusal alanlarda insanların güvenliğini sağlamak için makul tedbirler alınmasını değil, aynı zamanda ciddi yaralanma veya ölüm halinde, derhal olgu tespitinde bulunmaya, kusurluları sorumlu tutmaya ve mağdura uygun tazminatı sağlamaya muktedir hukuk yollarının elverişliliğini sağlayan etkili bağımsız bir yargı sisteminin varlığını da içerecek şekilde değerlendirilmelidir (bk. örnek olarak, *Dodov / Bulgaristan*, no. 59548/00, § 83, 17 Ocak 2008; *Anna Todorova / Bulgaristan*, no. 23302/03, § 72, 24 Mayıs 2011; ve *Ciechońska / Polonya*, no. 19776/04, § 66, 14 Haziran 2011). Sözleşme, üçüncü kişilere karşı ceza soruşturmaları açma hakkını tek başına güvence altına almasa bile, Mahkeme, Sözleşme'nin 2. maddesinin gerektirdiği etkili adli sistemde cezalandırma mekanizmasının yer alabileceğini ve bazı koşullarda ise yer alması gerektiğini birçok defa ifade

etmiştir (bk.,örneğin, *Calvelli ve Ciglio / İtalya* [BD], no. 32967/96, § 51, AİHM 2002-I).

37. Mevcut davaya ilişkin olarak, Mahkeme Devletin mevcut bağlamda özel kontrolü altındaki profesyonel olmayan askerleri koruma görevini göz önünde bulundurarak (bk. yukarıda, paragraf 35), mühimmatın depolanması ve taşınmasının tabiatı gereği tehlikeli bir eylem teşkil ettiği için Devlet tarafından bir düzenleme yapılmasını gerektirdiğini değerlendirmektedir. Başvuran, bu tarz bir düzenleyici çerçevenin davalı Devlette olayların yaşandığı dönemde bulunmadığını öne sürmüştür.

38. Mahkeme, Hükümetin özellikle mühimmatın güvenle depolanması ve taşınması ya da bu konularda askerlerin eğitilmesini düzenleyen herhangi bir birincil ya da ikincil mevzuat hakkında bilgi sağlamadığını gözlemlemektedir. Ancak, Hükümet başvuranın görev yaptığı dönemde, içerisinde Bozkuş Jandarma Karakolunun da bulunduğu tüm jandarma karakollarına gönderilen özellikle mühimmatın depolanmasıyla ilgili emirlerin kopyalarını ibraz etmiştir. Özellikle 11 Kasım 2005 tarihli yazı ile mühimmatların açıkta bekletilmemesi gerektiği: komutanların, karakollarını düzenli aralıklarla, belirlenen alan dışında mühimmat olmadığından emin olmak için kontrol etmekle ve bu tür herhangi bir mühimmatla ilgili derhal gerekli adımları atmakla görevli oldukları açıkça belirtilmiştir. Mahkeme, bu yazının, Selim İlçe Jandarma Komutanlığı tarafından, içerisinde açık bir şekilde başvuran ve S.Ö.'nün de bulunduğu tüm subaylara ve diğer rütbelerdeki personele tebliğ edildiğini kaydetmektedir. Ayrıca Mahkeme, Hükümet tarafından sunulan bilgiye göre, Kars İl Jandarma Komutanlığına bağlı tüm subayların ve diğer rütbelerdeki personelin patlayıcılar, bombalar, mayınlar ve şüpheli paketlerle ilgili olarak alınacak güvenlik önlemleri hakkında 6 ve 28 Nisan 2006 tarihleri arasında düzenlenen seminere katıldıklarını kaydetmektedir. Söz konusu seminerin, askerlerin askeri arazide ya da başka bir yerde rastladıkları mühimmatları nasıl taşıyacakları ile ilgili eğitimi de içerdiği anlaşılmaktadır.

39. Olayın yaşandığı tarihte özellikle askeri arazide mühimmatın güvenle saklanması ve taşınması ya da askerlerin bu konularda eğitilmesine ilişkin birincil ya da ikincil mevzuatın bulunmadığı savından yola çıkıldığında bile, Mahkeme, yukarıda yer alan bilgiler ışığında, genel mevzuata ilişkin kılavuzun bulunmamasının, gereğince uygulandığında askeri personelin hayatını korumakta ve güvenliğini sağlamakta yeterli derecede etkin gözükten ilgili mercilerce verilen belirli talimatlar ve alınan tedbirlerle telafi edildiğini değerlendirmektedir (bk. *Mikhno / Ukrayna*, no. 32514/12, § 127, 1 Eylül 2016). Mahkeme bu bağlamda, Hükümetin görüşlerine karşılık olarak sunduğu görüşlerinde, başvuranın ne ilgili emirleri ve eğitimi aldığını inkar ettiğini ne de bunların mühimmatların teşkil edeceği tehlikelere karşı korumada etkinliğine itiraz ettiğini kaydetmektedir.

40. Bu koşullarda, Mahkeme, başvuranın iddialarının aksine, söz konusu kazanın ne mühimmatın saklanması ve taşınması hakkında düzenleyici ve idari bir çerçeve bulunmamasından ne de mühimmat hakkında askerlerin yeterli eğitime erişiminin olmamasından kaynaklandığını değerlendirmektedir. Mahkeme bundan ziyade, Sarıkamış Askeri Ceza Mahkemesi önünde yürütülen ceza yargılamaları ışığında, kazanın başvuranın komutanı S.Ö.'nün iki yıldan uzun süredir jandarma karakolundaki söz konusu havan mermisinin varlığının farkında olmasına rağmen ilgili düzenleyici ve idari çerçeve gereğince uygun bir şekilde depolamaması ve imha edememesi nedeniyle meydana geldiğini kaydetmiştir. Mahkeme bu bağlamda, S.Ö.'nün söz konusu adımları atmaması nedeniyle ihmalde bulunduğu gerekçesiyle mahkûm edilmiştir.

41. Başvuranın olay sonrası etkili yargı yollarına başvurmadan mahrum edildiği şikâyetiyle ilgili olarak, Mahkeme başvuranın komutanı S.Ö. aleyhinde başlatılan ceza yargılamalarının, hükmün açıklanması koşullu olarak Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 231. maddesi uyarınca geri bırakılmasına rağmen, komutanın Sarıkamış Askeri Ceza Mahkemesi

tarafından mahkûm edilmesiyle ve beş ay hapis cezasına karar verilmesiyle sonuçlandığını kaydetmektedir. Mahkeme başvuranın her halükarda altı aylık süre sınırının dışında olan bu ceza yargılamalarının yürütülmesinden ya da sonucundan şikâyetçi olmadığını belirtmektedir. Başvuran bundan ziyade kendisinin Askeri Yüksek İdare Mahkemesi önünde etkili bir hukuk yoluna erişiminin engellenmesinden şikâyetçi olmuştur.

42. Bu bağlamda, Mahkeme başvuranın komutanı aleyhindeki ceza yargılamaları devam ederken, başvuranın İçişleri Bakanlığı aleyhinde idari tazminat davası açarak söz konusu olaydaki sorumluluğunun tespit edilmesini ve yaralanmalarının tazmin edilmesini talep ettiğini kaydetmiştir. Ancak, Askeri Yüksek İdare Mahkemesi, başvuranın talebini Askeri Yüksek İdare Mahkemesi Kanunu'nun 43(1) maddesinde öngörülen bir yıllık yasal süre sınırı dışında yapıldığı gerekçesiyle reddetmiştir. İdare Mahkemesine göre, süre sınırı en geç başvuranın yaralanmalarıyla ilgili olarak Gata Askeri Hastanesinin sağlık raporunu kesinleştiği 6 Mart 2007 tarihinde başlamıştır.

43. Mahkeme başvuranın aslında bir yıllık süre sınırı hakkında şikâyetçi olmadığını, ancak süre sınırı kuralının mevcut koşullarda makul olmayan bir şekilde uygulandığını ileri sürdüğünü kaydetmiştir.

44. Mahkemeye göre, hasarlar nedeniyle tazminat açmak için gereken süre sınırı başvuran böyle bir talepten ya da bu talebin gerekçesinden haberdar olmadığı ya da olamadığı bir zamanda başlarsa, başvuranın bu şekilde bir hukuk yoluna başvurmasını haksız bir şekilde engelleyebileceği için, bu durum Sözleşme'nin 2. maddesi uyarınca bir sorun teşkil edebilecektir (bk. *gerekli değişikliklerle, Eşim/Türkiye*, no. 59601/09, §§ 21-27, 17 Eylül 2013, ve *Sefer Yılmaz ve Meryem Yılmaz/Türkiye*, no. 611/12, §§ 62-74, 17 Kasım 2015). Ancak somut davanın kendine özgü koşulları göz önüne alındığında, Mahkeme Askeri Yüksek İdare Mahkemesi Kanunu'nun 43(1) maddesi kapsamındaki süre sınırı kuralının makul olmayan bir şekilde ya da keyfi bir şekilde uygulanmadığını değerlendirmektedir.

45. Bu bağlamda, Mahkeme ilk olarak, Askeri Yüksek İdare Mahkemesinin bir yıllık süre sınırını olay tarihinden itibaren değil, başvuranın olayın tüm sonuçlarının farkında olduğunun düşünülebileceği kendisi hakkında nihai sağlık raporunun düzenlendiği tarihten itibaren başlattığını kaydetmektedir (bk. yukarıda par. 21). Mahkeme, süre sınırı kuralının bu şekilde uygulanmasının Sözleşme standartlarıyla uyumlu görüldüğünü değerlendirmektedir. (bk. *gerekli değişikliklerle, Eşim*, yukarıda anılan, §§ 16-27 ve ilgili kararda anılan davalar).

46. İkinci olarak, başvuranın Askeri Yüksek İdare Mahkemesi önünde açtığı davanın herhangi bir bireyin ihmal nedeniyle ortaya çıkan cezai sorumluluğuyla ilgili değil, yalnızca İçişleri Bakanlığının kaza ile ilgili sorumluluğuyla alakalı olduğu göz önünde bulundurulduğunda -idare mahkemelerinin bağımsız olarak inceleme yetkisine haiz olduğu bir konu- Askeri Yüksek İdare Mahkemesinin söz konusu süre sınırının başlatılmasını neden başvuranın komutanı aleyhindeki ceza yargılamalarının kesinleşmesine kadar ertelemesi gerektiği açık değildir.

47. Son olarak, Mahkeme başvuranın ceza yargılamalarının kesinleşmesinden önce tazminat davası açmasının beklenemeyeceği yönündeki savının aksine, başvuranın idare mahkemelerine başvurmadan önce aslında ceza mahkemesinin kararını vermesini beklemediğini kaydetmiştir (bk. yukarıda par. 18); bu nedenle, üstelik bir avukat tarafından temsil edilen başvuranın Askeri Yüksek İdare Mahkemesi Kanunu'nun 43(1) maddesindeki ilgili süre sınırını kaçırmayı göze alarak idare mahkemeleri önünde dava açmayı neden geciktirdiği belli değildir.

48. Mahkeme, yukarıdaki hususların ışığında, başvuranın şikâyetlerinin açıkça dayanaktan yoksun olduğunu ve Sözleşme'nin 35 §§ 3 ve 4 maddesi anlamında kabul edilemez olarak beyan edilmesi gerektiğini değerlendirmektedir.

Bu gerekçelerle, Mahkeme oy birliğiyle,

Başvurunun kabul edilemez olduğunu *beyan eder*.

İşbu karar İngilizce dilinde tanzim edilmiş olup, 1 Haziran 2017 tarihinde yazılı olarak tebliğ edilmiştir.

StanleyNaismith
Yazı İşleri Müdürü

Robert Spano
Başkan